

Віра ПОЛЩУК,
*докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Людмила ЮДІНА,
*здобувачка вищої освіти
освітньої програми «Логопедія», спеціальності 016 Спеціальна освіта,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

СУПРОВІД РОДИН, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В умовах активного розвитку інклюзивної парадигми в освіті, питання всебічної підтримки сімей, які виховують дітей з порушенням слуху, набуває особливої гостроти та соціальної значущості. Ефективна інтеграція таких дітей в освітній, соціальний та культурний простір суспільства безпосередньо залежить від якості та своєчасності надання комплексної допомоги їхнім родинам. Сім'я виступає ключовим аспектом первинної соціалізації та розвитку дитини, а її компетентність та ресурсність є визначальними факторами успішної адаптації дитини з особливими освітніми потребами. Метою цієї наукової розвідки є проведення поглибленого порівняльного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду організації супроводу родин, які виховують дітей з порушенням слуху, з метою виявлення ефективних стратегій, визначення проблемних зон і обґрунтування перспективних напрямів для вдосконалення чинних практик в Україні, що узгоджуються з державними нормативно-правовими актами у сфері освіти [1].

Аналіз вітчизняної системи підтримки родин, які виховують дітей з порушенням слуху, свідчить про наявність певних досягнень у сфері ранньої діагностики, медичної реабілітації (слухопротезування, кохлеарна імплантація) та організації колекційного-педагогічного процесу в спеціальних і інклюзивних освітніх закладах. Проте, як свідчить аналіз

наукових напрацювань і практики, у нашій країні ще немає цілісної структури надання комплексної допомоги дітям та дорослим із важкими порушеннями слуху та повною втратою слуху. Компоненти системи перебувають на різних стадіях розробки та впровадження, діють окремо, більшість з них локалізовані у Києві, а деякі ще не створені [2]. Спостерігається недостатня інтеграція зусиль різних відомств (освіти, охорони здоров'я, соціального захисту), обмеженість психологічної підтримки батьків на різних етапах розвитку дитини та недостатнє залучення батьківських організацій до формування державної політики у цій сфері.

У сучасних умовах в Україні реалізується низка ініціатив, спрямованих на підтримку родин, які виховують дітей з порушенням слуху. Зокрема, функціонують центри раннього втручання, які надають допомогу дітям із порушеннями розвитку та їхнім родинам. Прикладом діяльності Центру раннього втручання у м. Харків [3], який працює за міждисциплінарною моделлю, що охоплює педагогічну, психологічну, медичну та соціальну підтримку.

За ініціативи Міністерства соціальної політики спільно з міжнародними партнерами, з 2016 р. впроваджується пілотний проєкт «Раннє втручання в Україні», мета якого полягає у створенні сталої моделі надання послуг родинам, які виховують дітей з інвалідністю або ризиками її виникнення, зокрема й дітям з порушенням слуху.

Важливу роль відіграють також інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) [4], які функціонують при закладах освіти. Вони забезпечують психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами та надають консультації батькам щодо особливостей розвитку дитини, зокрема, з порушенням слуху.

Ці ініціативи демонструють прагнення України до створення ефективної системи підтримки родин, які виховують дітей з порушенням слуху, та їхньої інтеграції у суспільство.

У цьому контексті особливий інтерес становить вивчення зарубіжного

досвіду, який демонструє розмаїття підходів до супроводу родин, які виховують дітей з порушенням слуху. У багатьох розвинених країнах функціонують розгалужені мережі центрів раннього втручання, що надають комплексну міждисциплінарну допомогу родинам з моменту виявлення порушення слуху, включаючи медичну, психологічну, педагогічну та соціальну підтримку.

Одним із ключових аспектів зарубіжного досвіду є активне залучення батьків до освітнього процесу і процесу прийняття рішень щодо їхньої дитини. Функціонують потужні батьківські групи взаємопідтримки, які виступають не лише джерелом емоційної підтримки та обміну практичним досвідом, але й потужним відстоюванням інтересів, що впливає на формування державної політики у сфері підтримки дітей з порушенням слуху та їхніх родин. Важливість активної участі батьків у процесі інклюзивної освіти підкреслює Д. Мітчелл [6].

Значна увага в зарубіжній практиці приділяється розвитку комунікативних можливостей дітей з порушенням слуху, включаючи навчання жестової мови не лише дитини, але й усіх членів родини та фахівців, які з нею працюють. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій відкриває нові можливості для дистанційного консультування, надання навчальних матеріалів та створення онлайн-спільнот для батьків. Дослідження М. Маршарка та П. Спенсера [5] наголошують на необхідності врахування особливостей когнітивного та соціального розвитку дітей з порушенням слуху при розробці освітніх програм і стратегій підтримки їхніх родин.

Порівняльний аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду уможливорює виокремити низку перспективних напрямів для вдосконалення системи супроводу родин, які виховують дітей з порушенням слуху в Україні. До них належать: розширення та інтеграція послуг раннього втручання, посилення міжвідомчої координації на всіх рівнях, активізація ролі батьківських

організацій у формуванні державної політики, впровадження інноваційних комунікаційних та інформаційних технологій, а також посилення психологічної підтримки сімей на різних етапах життєвого розвитку дитини. Врахування кращих міжнародних практик і їх адаптація до соціокультурних реалій України сприятиме підвищенню ефективності інклюзивної освіти, забезпеченню гідної якості життя дітей з порушенням слуху та їхніх родин.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.04.2025).
2. Реабілітація дітей з порушеннями слуху в Україні на сучасному етапі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. № 3 (1), Режим доступу: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/download/208/252/> (дата звернення: 17.04.2025).
3. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. *Supporting Inclusive Education Systems : Key Policy Features*. 2023. Режим доступу: <https://www.european-agency.org/>
4. Інститут раннього втручання – Харків. – URL: <https://ei.kharkov.ua/> (дата звернення: 17.04.2025). 4
5. Marschark, M., & Spencer, P.E. *Deaf studies today: Implications for education*. Oxford University Press. 2010. Режим доступу: <https://www.infanthearing.org/ebook-educating-children-dhh/chapters/6%20Chapter%206%202017.pdf> 5
6. Mitchell, D. *Inclusive education: What it is and why it matters*. Routledge.(2017).
Режим доступу: https://www.pedocs.de/volltexte/2015/10611/pdf/cepsj_2015_1_Mitchell_Inclusive_Education.pdf